

დემოკრატიისა და ადამიანური განვითარების ინდექსები და მათი გავლენა დანაშაულთა რაოდენობაზე

ეკატერინე გლოველი
თსუ დოქტორანტი

ჩვენს მიერ შესწავლილ იქნა დემოკრატიისა და ადამიანური განვითარების (HDI) ინდექსები და, შესაბამისად, მათი გავლენა დანაშაულთა რაოდენობაზე.

ანალიტიკური კვლევითი კომპანია „ეკონომისტი“ (The Economist Intelligence Unit-EIU) ყოველწლიურად აქვეყნებს ე.წ. დემოკრატიის ინდექსს. ეს გახლავთ წერილობითი მოხსენება, სადაც სხვადასხვა კოეფიციენტის მეშვეობით გამოთვლილია ცალკეულ ქვეყნებში დემოკრატიის ხარისხი.

დემოკრატიულობის ინდექსის გასაზომად იყენებენ 5 კრიტერიუმს:

- საარჩევნო პროცესი და პლურალიზმი;
- მთავრობის ფუნქციონირება;
- პოლიტიკაში ჩართულობა;
- პოლიტიკური კულტურა;
- სამოქალაქო უფლებები.

დემოკრატიის ქულა ზემოთ აღნიშნული კატეგორიების მიხედვით დგინდება და 0-დან 10 ქულამდე შკალით იზომება. ინდექსის ქულათა მიხედვით კი ხდება ქვეყნების გადანაწილება სახელმწიფო რეჟიმთა 4 ძირითად კატეგორიაში:

1. სრული დემოკრატია (8-10);
2. გაუმართავი დემოკრატია (6-7.9);
3. ჰიბრიდული რეჟიმი (4-5.9);
4. ავტორიტარული რეჟიმი (4 ქულის ქვემოთ).

საარჩევნო პროცესისა და პლურალიზმის, მთავრობის ფუნქციონირების, პოლიტიკური მონაწილეობის, პოლიტიკური კულტურისა და სამოქალაქო უფლებების კოეფიციენტები დათვ-

ლილია სპეციალური კითხვარის მეშვეობით, რომელიც, თავის მხრივ, ეფუძნება რამდენიმე ავტორიტეტულ გამოკვლევას (ღირებულებათა მსოფლიო კვლევა, გელაპის გამოკითხვები, ლათინობარომეტრი, აფრობარომეტრი და ა.შ.)

დემოკრატიის ინდექსი, საქართველო 2006, 2008, 2010, 2011, 2012

	2006	2008	2010	2011	2012
რეჟიმის სახეობა	ჰიბრ.	ჰიბრ.	ჰიბრ.	ჰიბრ.	ჰიბრ.
რანგი	104	104	103	102	93
ჯამური ქულა	4.9	4.62	4.59	4.74	5.53
საარჩევნო პროცესი და პლურალიზმი	7.92	7	7	6.58	8.25
მთავრობის ფუნქციონირება	1.79	0.79	2.14	2.14	3.21
პოლიტიკაში ჩართულობა	3.33	4.44	3.89	4.44	5
პოლიტიკური კულტურა	5	4.38	3.75	4.38	5
სამოქალაქო უფლებები	6.47	6.47	6.18	6.18	6.18

დემოკრატიის ინდექსის მიხედვით, საქართველო ეკუთვნის ჰიბრიდული ქვეყნების ჯგუფს და მას 2006 წლიდან მოყოლებული მნიშვნელოვანი ცვლილებები დემოკრატიის გზაზე არ განუცდია.

ინდექსის კომპონენტებიდან ყველაზე მცირე ქულა საქართველოს მთავრობის ფუნქციონირებაში აქვს, ხოლო მაღალი მაჩვენებელი - სამოქალაქო უფლებებსა და საარჩევნო პროცესის ნაწილებში. განსაზღვრების თანახმად, ჰიბრიდული რეჟიმის

მქონე ქვეყნებში არჩევენებს ახლავს უწესრიგობა, რომლებიც, თავის მხრივ, პროცესის სამართლიანობასა და გამჭვირვალობაზე უარყოფით გავლენას ახდენს. მთავრობა ზენოლას ახორციელებს ოპოზიციურ კანდიდატებზე. სასამართლო სისტემა არ არის დამოუკიდებელი, სამოქალაქო საზოგადოება კი საკმაოდ სუსტია.

გადავწყვიტეთ შეგვესწავლა, ახდენს თუ რა გავლენას დემოკრატიის ინდექსი საქართველოში მომხდარ დანაშაულთა რაოდენობაზე.

რეგისტრირებულ დანაშაულთა რაოდენობა და დემოკრატიის ინდექსი წლების მიხედვით ასეთია:

პერიოდი	რეგისტრირებული დანაშაული	დემოკრატიის ინდექსი
2006 წელი	62283	4.9
2008 წელი	44644	4.62
2010 წელი	34739	4.59
2011 წელი	32263	4.74
2012 წელი	39006	5.53

მონაცემები დავამუშავეთ პროგრამა SPSS-ში და ვნახეთ, რომ საქართველოში მომხდარ დანაშაულსა და დემოკრატიის ინდექსს შორის არსებობს ძალიან სუსტი კავშირი (პირსონის კორელაციის კოეფიციენტი დაახლოებით 0.1-ის ტოლია). აქედან გამომდინარე, დემოკრატიის ინდექსის მაჩვენებელზე დაყრდნობით მსჯელობა ქვეყანაში შექმნილ კრიმინოგენურ მდგომარეობაზე, ჩვენი აზრით, მიზანშეწონილი არ არის.

რაც შეეხება ადამიანური განვითარების ინდექსს (აფი, ანუ HDI), იგი ადამიანის განვითარების კრებსითი მაჩვენებელია და ასახავს ამა თუ იმ ქვეყნის მიღწევებს ადამიანის განვითარების სამი საბაზისო მაჩვენებლის მიხედვით: 1. სიცოცხლის ხანგრძლივობა და

ჯანმრთელობა; 2. ცოდნის მიღება და 3. ღირსეული ცხოვრების დონის მისაწვდომობა. იგი ამ მაჩვენებლების მიხედვით აგებული ინდექსების საშუალო გეომეტრიულს წარმოადგენს.

ადამიანური განვითარების კონცეფცია პაკისტანელ ეკონომისტს, დოქტორ მაჰბუბ ულ-ჰაკს (1934-1998) ეკუთვნის, რომელიც თვლიდა რომ ადამიანური განვითარება ზოგადად განვითარების პარადიგმაა. ის გაცილებით მეტს ნიშნავს, ვიდრე ეროვნული შემოსავლის ზრდა ან კლება. აქ იგულისხმება ისეთი გარემოს შექმნა, რომელშიც ადამიანები სრულად შეძლებენ თავიანთი პოტენციალის გამოვლენას და იცხოვრებენ თავიანთი ინტერესებისა და მოთხოვნილებების შესაბამისად, ანუ ადამიანები გაატარებენ ხანგრძლივ, ჯანმრთელ და შემოქმედებით სიცოცხლეს.

აგი-ის აგების პირველი ეტაპია სუბინდექსების შემუშავება. სათანადო მაჩვენებლების ინდექსებად გადაქცევისათვის საჭიროა მათი მინიმალური და მაქსიმალური საზღვრების დაწესება, ანუ მიზნობრივი ორიენტირების დადგენა. აგი-ის გაანგარიშების მეთოდოლოგიამ მნიშვნელოვანი ცვლილებები 2011 წლიდან განიცადა; ახალი მეთოდოლოგიით სიცოცხლის ხანგრძლივობის ინდექსი განისაზღვრება შემდეგი ფორმულით: $LEI = \frac{LE-20}{63.2}$

LE – სიცოცხლის მოსალოდნელი ხანგრძლივობაა ახალშობილთათვის, თუ მათი სიცოცხლის განმავლობაში შენარჩუნებული იქნება დაბადებისას არსებული ასაკობრივი მოკვდაობის ტენდენციები;

განათლების ინდექსის გამოსათვლელად იყენებენ შემდეგ ფორმულას: $EI = \frac{\sqrt{MYSI \cdot EYSI}}{0.951}$.

აქედან სწავლების საშუალო ხანგრძლივობის ინდექსი (**MYSI**) გამოითვლება შემდეგი ფორმულით: $MYSI = \frac{MYS}{13.2}$

MYS არის 25 წლის და ზევით ასაკის მოსახლეობის მიერ მთელი სიცოცხლის განმავლობაში მიღებული განათლების ხან-

გრძლივობა განათლების თითოეული საფეხურის თეორიული ხანგრძლივობის გათვალისწინებით (წლებში).

სწავლის მოსალოდნელი ხანგრძლივობის ინდექსს (*EYSI*) კი ანგარიშობენ შემდეგი ფორმულით: $EYSI = \frac{EYS}{20.6}$

EYS არის სასკოლო ასაკის ბავშვის სწავლის მოსალოდნელი ხანგრძლივობა, თუ მისი სიცოცხლის მანძილზე შენარჩუნდება განათლების მიღების მიმდინარე ტენდენციები.

რაც შეეხება შემოსავლების ინდექსს, იგი გაიანგარიშება ფორმულით:

$$II = \frac{1n(GNIpc) - 1n(163)}{1n(108211) - 1n(163)}$$

GNIpc არის ქვეყნის მთლიანი ეროვნული შემოსავალი მოსახლეობის 1 სულზე მსყიდველობითუნარიანობის პარიტეტებით, აშშ დოლარი.

ამრიგად, ადამიანური განვითარების ინდექსი გამოითვლება შემდეგი ფორმულით: $HDI = \sqrt[3]{LEI \cdot EI \cdot II}$

HDI წარმოადგენს მაქსიმალური ინფორმაციის მომცველ ინდიკატორს, განვითარების დონის შეფასების სხვა მაჩვენებლებთან განსხვავებით.

HDI – ის მაჩვენებელი საქართველოში წლების მიხედვით

წლები	HDI
2006	0.719
2007	0.732
2008	0.730
2009	0.732
2010	0.735
2011	0.740
2012	0.745

მოტანილი მონაცემების მიხედვით, საქართველოს უჭირავს ადამიანური განვითარების საშუალო დონის ქვეყნის პოზიცია.

ჩვენს მიერ შესწავლილ იქნა საქართველოში რეგისტრირებულ დანაშაულსა და ჰუმანური განვითარების ინდექსს შორის კავშირი და აღმოჩნდა, რომ მათ შორის ძალიან ძლიერი უარყოფითი კავშირია. კორელაციის კოეფიციენტი -0.758 -ს უდრის (მონაცემები დამუშავებულ იქნა პროგრამა SPSS —ში). ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ადამიანური განვითარების ინდექსის საფუძველზე შეგვიძლია ვიმსჯელოთ ქვეყანაში შექმნილ კრიმინოგენურ მდგომარეობაზე. კერძოდ, ჰუმანური განვითარების ინდექსის ზრდა უკავშირდება კრიმინოგენური მდგომარეობის გაუმჯობესებას ჩვენს ქვეყანაში და, პირიქით, შემცირება, დანაშაულის დონის ზრდას საქართველოში.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გაბიძაშვილი ბ. სტატისტიკა ეკონომიკაში ბიზნესსა და მენეჯმენტში. მე-4 შევსებული და გადამუშავებული გამოცემა. გამომც. „უნივერსალი“. თბ., 2011.
2. გელაშვილი ს. რეგრესული ანალიზი მოვლენათა დინამიკის სტატისტიკური პროგნოზირებაში. საქართველოს სახ. აგრარ. უნივერსიტეტის სამეცნ. შრ. კრებული V. თბ., 1999.
3. მარშავა ქ. მინდორაშვილი მ. იურიდიული სტატისტიკა. გამომც. „უნივერსალი“. თბ., 2011.
4. მინდორაშვილი მ. ჟურნალი „ეკონომიკა და ბიზნესი“. ჰუმანური განვითარების ინდექსი: ისტორია და რეალობა. თბ., 2011 №5.
5. რეხვიაშვილი ლ. საქართველოს დემოკრატიის განვითარების გზა: საერთაშორისო შედარებები. განათლებისა და განვითარების პროგრამა. თბ., 2012.
6. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემები.
7. საქართველოს მთავარი პროკურატურის ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემები.

8. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ოფიციალური მონაცემები.

9. ჩავა ფრანკფორტ ნაჩმიასი, ანა ლეონ-გერერო. სოციალური სტატისტიკა მრავალფეროვანი საზოგადოებისათვის. მთარგმნელები: მ. მინდორაშვილი, გ. ყუფარაძე. უნივერსიტეტის გამომცემლობა. თბ., 2012.

10. Argryous G. Statistics for Research: With a Guide to SPSS, SAGE, London, 2010

11. Brian s. A handbook of statistical analyses using SPSS. Chapman & Hall/CRC, 2004.

12. Sen A., Srivastava M., Regression Analysis — Theory, Methods, and Applications, Springer-Verlag, Berlin, 2011.

13. The Economist Intelligence Unit. Democracy index 2006. London: The Economist, 2007.

14. The Economist Intelligence Unit. Democracy index 2008. London: The Economist, 2009.

15. The Economist Intelligence Unit. Democracy index 2010. London: The Economist, 2011.

16. The Economist Intelligence Unit. Democracy index 2011. London: The Economist, 2012.

17. The Economist Intelligence Unit. Democracy index 2012. London: The Economist, 2013.

18. Rinne, H., Specht, K. Zeitreihen: Statistische Modellierung, Schätzung und Prognose. München, 2002.

19. www.geostat.ge.

20. www.police.ge.

21. www.pog.gov.ge

22. www.Countryeconomy.com

23. <http://www.ats.ucla.edu/stat/spss/>

24. <http://gen.lib.rus.ec/>

DEMOCRACY AND HUMAN DEVELOPMENT INDEXES AND THEIR INFLUENCE ON THE CRIME RATES

Ekaterine Gloveli

RESUME

We have studied and analyzed the effect of the democracy and human development indexes on the crime rates. Analysis of data in the SPSS demonstrated that there is a slight correlation between the crime rates in Georgia and the democracy index (The person correlation index equals to almost 0.1). Hence, to our mind, it will be inappropriate to assess the crime rates based on democracy index in our country.

As for the nexus between the registered crime rates and the humane development index, there is a strong negative correlation between them. The coefficient of the correlation equals to -0.758. That demonstrates that increase of the humane development index is linked to the improvement of the criminal condition in Georgia, whereas its declination is linked to the increase of the crime rates in Georgia.